

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشکده مدیریت و اقتصاد
گروه حسابداری

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته حسابداری

بررسی تحلیلی اثربخشی حسابرسی داخلی در بانک‌های ایران

استاد راهنما :

دکتر مهدی بهار مقدم

استاد مشاور :

دکتر امید پورحیدری

مؤلف :

محمد حیدری

آذر ۱۳۸۸



این پایان نامه به عنوان یکی از شرایط درجه کارشناسی ارشد به

گروه حسابداری

دانشکده مدیریت و اقتصاد

دانشگاه شهید باهنر کرمان

تسلیم شده است و هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره مزبور شناخته نمی شود.

دانشجو: محمد حیدری

استاد راهنما: دکتر مهدی بهارمقدم

استاد مشاور: دکتر امید پورحیدری

داور ۱: دکتر عبدالمهدی انصاری

داور ۲:

معاونت پژوهشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده: دکتر امید پورحیدری

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

تقدیم به پدر دلسوز، مادر مهربان و خواهر عزیزم

و تقدیم به او که همیشه در قلبم جاودانه است.

تشکر و قدردانی

سپاس خدایی را که در گذر از تمام مراحل و مشکلات زندگی یار و یاور ماست و بهترین هدایت‌گر اوست. در اینجا قبل از هرکس از استادان دلسوز، سخت‌کوش و پرتلاش **آقای دکتر بهارمقدم، آقای دکتر پورحیدری، آقای دکتر انصاری و آقای دکتر خدای پور** که افتخار شاگردی ایشان را دارم و طی انجام این مجموعه با راهنمایی‌های روشن‌گرانه خود مدد رسان اینجانب در حل بسیاری از مشکلات بوده‌اند، کمال قدردانی و تشکر را دارم.

همچنین بر خود لازم می‌دانم از کمک‌ها و زحمات **آقایان مهندس محمد پورسرپرست، مهندس مهران فضیلتی، مهندس محسن محمدی و مهندس غفار محمدی** که در انجام این تحقیق از هیچ‌گونه کمکی به اینجانب دریغ نوزیده‌اند تشکر و قدردانی نمایم.

چکیده:

بحث و عملکرد سازمانی یکی از وظایف مهم و اصلی مدیریت عالی یک سازمان محسوب می‌شود. جهت تحقق این وظیفه مهم و کلیدی سازمانها واحدی را زیر نظر مستقیم مدیر عامل سازماندهی می‌کنند که به‌عنوان عیون (چشم‌ها) مدیرعامل عمل کرده و با نظارت کامل بر عملکرد سازمان در واحدهای اجرایی و ستادی، تصویری شفاف از سازمان را با توجه به همه فراز و نشیب‌ها، موفقیت‌ها و عدم پیشرفت‌ها و حتی‌الامکان نقاط ضعف جهت تصمیم‌گیری بهنگام مدیریت عالی سازمان منعکس کند. واحدی که چنین وظیفه سنگین و حساسی را بر عهده دارد زمانی موفق خواهد بود که مجموعه تصمیم‌گیری‌های مدیریتی اثربخش باشد. در این تحقیق سعی بر آن بوده است که از طریق آزمون هفت فرضیه که به نوعی شاخص‌های اثربخشی حسابرسی داخلی در بانک‌های ایران را شکل می‌دهد، اثربخشی حسابرسی داخلی بانک‌ها را مورد آزمون قرار داد.

تحقیق حاضر ابتدا با استفاده از متون و ادبیات حسابرسی داخلی، استانداردهای حسابرسی، تفسیرهای منتشر شده توسط انجمن‌های تخصصی مانند کمیته بازل، با لحاظ نمودن شرایط محیطی ایران و با صلاحدید استادان محترم راهنما و مشاور، در نهایت هفت حوزه برای سنجش اثربخشی حسابرسی داخلی مورد آزمون قرار گرفت. که عبارتند از: جایگاه سازمانی مناسب، استقلال و بی‌طرفی حسابرسی داخلی، تعریف روشن هدف‌های حسابرسی داخلی، شناخت کافی مدیران از نقش و اهمیت حسابرسی داخلی، وجود پشتوانه اجرایی کافی برای پیگیری گزارش‌های حسابرسی داخلی، سنجش مهارت حسابرسان داخلی و در نهایت به‌روز بودن روش‌های رسیدگی.

اطلاعات لازم جهت تحقق بخشیدن به اهداف تحقیق از طریق پرسشنامه کتبی جمع‌آوری شد. جامعه آماری پژوهش متشکل از مدیران عامل و کارمندان ارشد از معاون و سرپرست و کسانی که در بانک‌ها اعم از بانک‌های دولتی و خصوصی ایران امر حسابرسی داخلی را بر عهده دارند، می‌باشد. فرضیه‌های تحقیق از یک فرضیه اصلی و هفت فرضیه فرعی تشکیل شده است. نتایج آزمون این فرضیه‌ها که با استفاده از آزمون T-Test در سطح ۰/۰۵ انجام شد. نشان داد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد میانگین جامعه، تقریباً ۸۴ درصد پرسشنامه‌ها برگشت داده شده و براساس آن، واحد مذکور از اثربخشی مناسبی برخوردار می‌باشد.

کلمات کلیدی: حسابرسی داخلی، بانک دولتی، بانک خصوصی، اثربخشی

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق.....
۲	۱-۱ مقدمه.....
۳	۲-۱ تشریح و بیان موضوع تحقیق.....
۴	۳-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....
۷	۴-۱ اهداف تحقیق و نتایج مورد استفاده بعد از انجام تحقیق.....
۸	۵-۱ فرضیه‌های تحقیق.....
۹	۶-۱ روش انجام تحقیق.....
۹	۱-۶-۱ جامعه و نمونه آماری.....
۹	۲-۶-۱ روش نمونه‌گیری.....
۹	۳-۶-۱ ابزار جمع‌آوری اطلاعات.....
۹	۷-۱ روش آزمون فرضیات.....
۹	۸-۱ محدودیت‌های تحقیق.....
۱۰	۹-۱ قلمرو تحقیق.....
۱۰	۱۰-۱ چارچوب فصول آتی.....
۱۰	۱۱-۱ خلاصه فصل.....
۱۱	فصل دوم: ادبیات تحقیق.....
۱۲	۱-۲ بخش اول: مفاهیم کلی.....
۱۲	۱-۱-۲ مقدمه.....
۱۲	۲-۱-۲ کنترل.....
۱۴	۳-۱-۲ تکامل کنترل داخلی.....
۱۷	۴-۱-۲ گزارشگری نوین کنترل داخلی.....
۱۸	۵-۱-۲ تعریف کنترل داخلی.....
۱۹	۱-۵-۱-۲ محیط کنترل.....
۲۰	۲-۵-۱-۲ ارزیابی ریسک.....
۲۰	۳-۵-۱-۲ فعالیت‌های کنترل.....
۲۱	۴-۵-۱-۲ اطلاعات و ارتباطات.....
۲۲	۵-۵-۱-۲ مراقبت.....
۲۲	۶-۱-۲ عناصر تشکیل دهنده کنترل داخلی.....
۲۲	۷-۱-۲ دلایل استفاده از سیستم کنترل داخلی.....
۲۳	۸-۱-۲ اهداف واحدهای اقتصادی از دیدگاه کنترل داخلی.....
۲۴	۹-۱-۲ ارتباط اهداف و اجزای کنترل داخلی، راهبری سازمان و فرایند مدیریت.....

۲۵ علل نارسایی‌ها و موانع استقرار کنترل‌های داخلی
۲۵ ۱-۱۰-۱-۲ علل مرتبط با محدودیت‌های ذاتی نظام‌های کنترل داخلی
۲۹ ۲-۱۰-۱-۲ عوامل و موانع برون سازمانی
۲۹ ۳-۱۰-۱-۲ عوامل و موانع درون سازمانی
۳۰ ۱۱-۱-۲ پیدایش و تکامل حسابرسی داخلی
۳۱ ۱۲-۱-۲ حسابرسی داخلی
۳۲ ۱۳-۱-۲ مدیریت
۳۲ ۱۴-۱-۲ سیستم کنترل مدیریت و فعالیت‌های حسابرسی داخلی
۳۴ ۱۵-۱-۲ وظایف و مسئولیت‌های حسابرسی داخلی
۳۶ ۱۶-۱-۲ هدف از حسابرسی داخلی
۳۶ ۱۷-۱-۲ ویژگی‌های حسابرس داخلی
۳۶ ۱۸-۱-۲ استقلال حسابرس داخلی
۳۸ ۱۹-۱-۲ دامنه حسابرسی داخلی
۳۸ ۲۰-۱-۲ موقعیت سازمانی حسابرسی داخلی
۳۹ ۲۱-۱-۲ حسابرسی داخلی و حسابداری مدیریت
۴۰ ۲۲-۱-۲ رابطه‌ی سازمانی مدیران و حسابرسی داخلی
۴۲ ۲۳-۱-۲ تفاوت حسابرس داخلی و حسابرس مستقل
۴۳ ۲۴-۱-۲ استانداردها و ضوابط رفتار حرفه‌ای حسابرسان داخلی
۴۵ ۲-۲ بخش دوم: حسابرسی داخلی و بانک
۴۵ ۱-۲-۲ مقدمه:
۴۶ ۲-۲-۲ وجه تمایز محیط تجاری بانک‌ها با دیگر واحدهای اقتصادی
۴۷ ۱-۲-۲-۲ استفاده از وجه نقد و معادل نقد به عنوان ورودی فعالیت‌های تجاری
۴۷ ۲-۲-۲-۲ وجود طیف گسترده‌ای از ریسک‌ها در ماهیت فعالیت‌های بانکی
۴۷ ۳-۲-۲-۲ آسیب پذیری شدید در مقابل متغیرهای اقتصادی
۴۸ ۴-۲-۲-۲ بالابودن ریسک عملیاتی به لحاظ استفاده وسیع از نیروی انسانی و مکانیزاسیون
۴۸ ۵-۲-۲-۲ پاسخ‌گویی به انتظارات جامعه و حفظ منافع عمومی و ابزار اعمال حاکمیت دولت
۴۸ ۶-۲-۲-۲ حاکمیت قوانین و مقررات مختلف
۴۹ ۳-۲-۲ ضرورت جایگاه حسابرسی و نظارت در ساختار کنترل داخلی بانک
۵۱ ۴-۲-۲ اصول کنترل داخلی بانک‌ها
۵۴ ۵-۲-۲ حسابرسی داخلی بانک‌ها و ارتباط ناظرین بانکی با حسابرسان
۵۷ ۶-۲-۲ نارسایی‌های سیستم کنترل داخلی بانک‌ها
۶۰ ۳-۲ بخش سوم: پیشینه‌ی تحقیق
۶۰ ۱-۳-۲ تحقیقات داخلی

۶۰تحقیق حسینی: ۱-۱-۳-۲
۶۰تحقیق خوزین: ۲-۱-۳-۲
۶۱تحقیق نیکخواه آزاد و قناد: ۳-۱-۳-۲
۶۲تحقیقات خارجی: ۲-۳-۲
۶۲تحقیق هانگ و هان: ۱-۲-۳-۲
۶۳تحقیق بنیاد تحقیقاتی موسسه حساب‌رسان داخلی: ۲-۲-۳-۲
۶۵	فصل سوم: روش تحقیق
۶۶۱-۳ مقدمه:
۶۶۲-۳ جامعه آماری
۶۷۳-۳ نحوه انتخاب نمونه و حجم نمونه
۶۸۴-۳ ساختار ابزار اندازه‌گیری
۶۹۵-۳ تجزیه و تحلیل اعتبار و روایی پرسش‌نامه
۶۹۶-۳ اعتبار ابزار سنجش
۷۰۷-۳ تعریف پایایی
۷۰۸-۳ روش‌های تعیین پایایی
۷۲۹-۳ تعریف روایی
۷۲۱۰-۳ روش‌های تعیین روایی
۷۴۱۱-۳ رابطه روایی و پایایی
۷۴۱۲-۳ معایب پرسش‌نامه
۷۵۱۳-۳ مزایای پرسش‌نامه:
۷۵۱۴-۳ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۶۱۵-۳ روش تحقیق
۷۷۱۶-۳ فرضیه‌های تحقیق
۷۸۱۷-۳ آزمون فرضیات
۸۰۱۸-۳ خلاصه فصل
۸۱	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات
۸۲۱-۴ مقدمه
۸۲۲-۴ آمار توصیفی
۸۴۳-۴ آزمون فرضیات تحقیق
۹۰۴-۴ اولویت بندی شاخص‌های سنجش اثربخشی حسابرسی داخلی
۹۱۵-۴ سایر یافته‌ها
۹۳	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات
۹۵۱-۵ مقدمه

۹۵ خلاصه و نتیجه تحقیق
۹۶ ۳-۵ پیشنهاداتی برای بهبود اثربخشی حسابرسی داخلی
۹۸ ۴-۵ محدودیت‌های تحقیق
۹۸ ۵-۵ توصیه‌هایی برای تحقیقات آتی
۹۵ ضمائم
۱۰۴ منابع و ماخذ
۱۰۸ چکیده انگلیسی

فهرست نگاره‌ها

صفحه	عنوان
۶۷.....	نگاره ۱-۳: بانک های کشور به همراه تعداد شعب و تعداد حسابرسان داخلی.....
۷۷.....	نگاره ۲-۳: اطلاعات مربوط به توزیع پرسشنامه و پاسخ‌های دریافت شده.....
۷۹.....	نگاره ۳-۳: فرضیات تحقیق و سوالات مربوط به هر فرضیه در پرسشنامه.....
۸۰.....	نگاره ۴-۳: تعداد پاسخ دهنده‌ها به تفکیک اعضاء هیئت مدیره و حسابرسان مستقل و حسابرسان داخلی.....
۸۳.....	نگاره ۱-۴: توزیع فراوانی پست سازمانی آزمودنی‌ها.....
۸۳.....	نگاره ۲-۴: توزیع فراوانی وضعیت رشته تحصیلی آزمودنی‌ها.....
۸۳.....	نگاره ۳-۴: توزیع فراوانی وضعیت مدرک تحصیلی آزمودنی‌ها.....
۸۴.....	نگاره ۴-۴: توزیع فراوانی وضعیت سابقه کاری آزمودنی‌ها.....
۸۵.....	نگاره ۵-۴: توزیع وضعیت درصد فراوانی و درصد فراوانی پاسخگو.....
۸۶.....	نگاره ۶-۴: آمارهای توصیفی نمرات سوال‌های تحقیق.....
۸۷.....	نگاره ۷-۴: نتایج آزمون فرضیه‌ها با استفاده از آزمون T-Test.....
۹۱.....	نگاره ۸-۴: آماره توصیفی اولویت بندی شاخص‌های اثربخشی حسابرسی داخلی در بانک‌ها ...
۹۲.....	نگاره ۹-۴: مقایسه نتایج حاصل از تحقیق خوزین و تحقیق حاضر.....

فصل اول



کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

در سیستم اقتصادی امروز انتقال و گزارش اطلاعات صحیح مالی و اقتصادی برای مراکز تصمیم‌گیری دارای اهمیتی شگرف است، یکی از خصوصیات این سیستم وجود سازمان‌های بزرگی می‌باشد که به صورت شرکت‌های سهامی سرمایه‌گذاران سرمایه‌گذار را یکجا جمع کرده‌اند و فعالیت‌های اقتصادی وسیعی را در یک کشور و یا حتی در اقصی نقاط جهان اداره می‌کنند. برای مدیرانی که در راس این سازمان‌های وسیع قرار دارند، امکان نظارت مستقیم بر تمام جریات فعالیت‌های سازمان وجود ندارد. یکی از بهترین و شاید مهم‌ترین ابزار در دسترس مدیریت برای رفع نقص، استفاده از خدمات حسابرسی داخلی می‌باشد.

وجود حسابرسی داخلی یکی از شرایط کارا بودن موسسات اقتصادی است. چه بسیارند مدیرانی که می‌کوشند تا با اتکای عملکرد حسابرسان داخلی باعث بهبود عملکرد خود و دستیابی به اهداف سازمانی گردند. ناکامی‌های تجاری و رسوایی‌های اقتصادی سالهای اخیر مسئله حفاظت، کنترل، نگهداری و اداره موثر موسسات اقتصادی را مورد توجه مدیران قرار داده است. از آنجا که مسئولیت اصلی حفاظت از دارایی‌ها، جلوگیری از اشتباهات و سوء استفاده‌ها و کشف آنها منحصرأ به عهده مدیریت واحد تجاری است، بنابراین ایفای این مسئولیت، استقرار کنترل‌های داخلی را ضروری می‌سازد.

بر طبق نظریات ارائه شده، حسابرسی داخلی به عنوان یک فعالیت ارزیابی "ارزشیابی" داخلی در خدمت سازمان به کار خود ادامه می‌دهد و بر روی حوزه وسیعی از فعالیت شرکت که شامل امور مالی و دیگر عملیات است نظارت و کنترل دارد.

استفاده موثر از حسابرسی داخلی توسط مدیریت، ضمن افزایش صحت اطلاعات مالی مورد استفاده افراد درون سازمانی و برون سازمانی موجب اتخاذ تصمیم صحیح تر و موثرتر توسط مدیریت می‌گردد. اتخاذ تصمیم صحیح باعث بهبود عملکرد مدیران و حفظ منافع صاحبان سازمان‌های تجاری می‌گردد. و در این صورت می‌توان ادعا نمود که حسابرس داخلی اثربخش می‌باشد.

این فصل به تشریح موضوع تحقیق، اهمیت و اهداف آن می‌پردازد. همچنین فرضیه های تحقیق، قلمرو زمانی و مکانی تحقیق، روش تحقیق، محدودیت‌های تحقیق و در نهایت چارچوبی از فصول آتی ارائه می‌گردد.

۱-۲ تشریح و بیان موضوع تحقیق

پیچیدگی های سازمانی و گسترش معاملات تجاری در اغلب کشورها موجب شده است مدیران بنگاه های انتفاعی (و غیر انتفاعی) با توجه به مسوولیت خود و در راستای دستیابی به اهداف سازمانی و به منظور حصول اطمینان از هدایت بهینه کلیه منابع، واحدی را به نام حسابرسی داخلی تشکیل دهند. حسابرسی داخلی فعالیتی است که در یک سازمان به منظور ارزیابی سایر کنترل‌های داخلی و ارائه پیشنهادات مناسب انجام می‌شود تا استفاده بهینه از منابع را امکان پذیر نماید.

حسابرسی داخلی به عنوان یکی از اجزای لاینفک ساختار کنترلی سازمان با ارزیابی کنترل‌های داخلی و کمک به مدیران سازمانها در راستای هرچه موثرتر و کارا تر مسوولیت‌هایشان خدمات سودمندی به افراد درون سازمانی به طور خاص و افراد برون سازمانی به طور عام ارائه می‌نماید. مسوولیت این واحد، ارزیابی و بررسی کنترل های مالی، رعایتی و سرانجام عملیاتی است و نقش آن در هر سه جایگاه از اهمیت خاصی برخوردار است. (دکتر نیکخواه آزاد- حمیدرضا قناده) در نظام بانکی، یک سیستم کنترل داخلی کارآ، جزیی حیاتی از مدیریت بانک و مبنایی برای عملیات ایمن و بی‌عیب و نقص سازمان‌های بانکداری است. علاوه بر این، برای عملیات محتاطانه بانک و حفظ ثبات سیستم مالی به عنوان یک مجموعه، این امر یک ضرورت است.

این منافع فزاینده نهفته در کنترل داخلی و ویژگی‌های مستمر آن نتیجه تجزیه و تحلیلی است که بر مبنای دلایلی به وجود می‌آید که منجر به زیان‌های با اهمیت برای بسیاری از بانک‌ها می‌شود. کمیته بازل در «نظارت بانکی» مشکلات اخیر بانکداری را به‌منظور شناسایی منابع اصلی کاستی‌های کنترل داخلی مورد مطالعه قرار داده است. تجزیه و تحلیل‌های این کمیته نشان داد که سیستم کنترل داخلی ناکافی دلیل اصلی آن زیان‌ها بوده است. در نتیجه این تحقیق کمیته یاد شده، اهمیت داشتن یک مدیریت واجد شرایط و با تجربه، حسابرسی داخلی و حسابرسی مستقل مناسب را برجسته ساخته و توصیه کرده که نظارت بانکی، توجه بیشتر خود را بر تقویت سیستم کنترل‌های داخلی و ارزیابی مستمر اثربخشی آنها متمرکز کند. (حساس یگانه، غلام زاده لداری، ۱۳۸۷)

با توجه به مطالب بالا، تحقیق حاضر پیرامون اثر بخشی حسابرسی داخلی موجود در نظام بانکی ایران انجام گردید و بررسی نمود که آیا حسابرسی داخلی موجود در سیستم بانکی ایران اثر بخش می‌باشد؟

۱-۳ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

از دیدگاه قانون تجارت مبنی بر اداره شرکت‌ها، مدیریت، مسئولیت برنامه‌ریزی، سازماندهی و هدایت فعالیت‌های سازمان را بر عهده دارد. این مسئولیت در حوزه اعمال کنترل، وجود حسابرسی داخلی را برای شرکت‌ها الزامی کرده است. از مهم‌ترین سازوکارهایی که در زمینه هدایت اثربخش و کارآیی سازمان‌ها به‌خصوص بانک‌ها و نهادهای مالی ابداع شده است، مفهوم «کنترل‌های داخلی» است. این مفهوم را می‌توان مولود توسعه تفکر سازمانی و پیچیدگی ساختار سازمان‌ها دانست که خود، محصول تکامل جوامع بشری و تعمیق مفاهیم و مناسبات تجاری و صنعتی در آنهاست. ره‌آورد تکامل این مناسبات، یکی هم تفکیک مفاهیم «نظارت» و «اجرا» بود. بستری که در ابتدا با تفکیک دو مقوله «مالکیت» و «مدیریت» از یکدیگر و تاکید بر ضرورت کنترل عملکرد «مدیران» توسط «مالکان» زمینه ایجاد حرفه حسابرسی را پدید آورد در ادامه روند تکاملی خود، به گسترش و تعمیق مفهوم دیگری تحت عنوان «کنترل‌های داخلی» انجامید. کنترل داخلی، بخش مهمی از مدیریت یک سازمان است. بخشی که شامل برنامه‌ها، روش‌ها و رویه‌های مورد استفاده سازمان در دستیابی به رسالت و اهداف خرد و کلان خود است.

سیستم کنترل داخلی به منظور اطمینان یافتن از موارد زیر استقرار می‌یابد:

الف) اعمال شدن سیاست‌ها و خط مشی‌های سازمان.

ب) شناسایی و شناساندن اصول و ارزش‌های سازمان.

ج) رعایت دقیق قوانین و مقررات و قابل اعتماد بودن صورت‌های مالی و سایر اطلاعات منتشر شده.

د) مدیریت کارآمد و اثربخش نیروی انسانی و سایر منابع. (بهنام حسین پور، ۱۳۸۶)

کمیته نظارت بانکی بازل (The basle committee on banking supervision) در راستای تلاش‌های مستمر خود جهت طرح مباحث مربوط به نظارت بانکی و بهبود نظارت از طریق ارائه رهنمودهایی که به عملکرد موثر مدیریت ریسک می‌انجامد؛ اقدام به انتشار چارچوبی برای ارزیابی نظام‌های کنترل داخلی کرده است. وجود نظامی از کنترل‌های داخلی موثر، بخش مهمی از مدیریت بانک بوده و مبنایی برای صحت و سلامت عملیات در واحدهای بانکی است. استقرار نظامی از کنترل‌های توانمند داخلی می‌تواند به حصول اطمینان از دستیابی به آمل و اهداف واحد

بانکی یاری رساند. همچنین با استقرار این نظام می‌توان اطمینان یافت که بانک به اهداف سودآوری پایدار خود در چارچوب گزارشگری مالی و مدیریتی دست می‌یابد.

بررسی‌هایی که در جهان توسط مراجع ذیصلاح نظارتی بر بانک‌ها صورت گرفته نشان می‌دهد که انواع نارسایی‌ها که در همه بانک‌ها متداول است، عمدتاً به ۵ طبقه زیر تقسیم شود:

- نبود پاسخگویی و نظارت کافی مدیریت و کوتاهی در توسعه یک فرهنگ کنترلی قدرتمند در درون بانک.
- تشخیص و ارزیابی نامناسب ریسک برخی از فعالیت‌های بانکی، چه این موارد مربوط به اقلام بالای خط ترازنامه باشند و چه مربوط به اقلام زیر خط ترازنامه.
- نبود یا ناتوانی ساختارها و فعالیت‌های کنترلی مهمی همچون تفکیک وظایف، تاییدیه‌ها، رسیدگی‌ها، رفع مغایرت‌ها و بازبینی عملکرد اجرایی.
- تبادل ضعیف اطلاعات بین سطوح مدیریت بانک، به‌خصوص در مورد انعکاس مشکلات به مدیریت بالا دست.
- عدم کفایت یا ناکارآمدی برنامه‌های حسابرسی و فعالیت‌های نظارتی.

به همین علت و براساس پیشنهاد‌های کمیته بازل، اصول زیر به عنوان "اصول ارزیابی نظام‌های کنترل داخلی" شناخته شده و به مدیریت بانک‌ها الزامی بودن رعایت آن تاکید شده است:

نظارت مدیریت و فرهنگ کنترلی، شناخت و ارزیابی ریسک، فعالیت‌های کنترلی و تفکیک وظایف، اطلاعات و ارتباطات، فعالیت‌های نظارتی و اصلاح نارسایی‌ها، ارزیابی نظام‌های کنترل داخلی توسط مراجع نظارتی. (انتشارات کمیته بازل، ترجمه ارجمندنژاد، مرداد ۱۳۸۵).

در همین چارچوب وظیفه واحد حسابرسی داخلی مجموعه بانکی کشور باید حوزه کاری خود را آنچنان گسترده کند که بتواند انجام امور حسابرسی مالی، حسابرسی دارایی‌ها، حسابرسی ارزش پولی و کنترل خودارزیابی را عهده‌دار شود. در حسابرسی داخلی بانک‌ها، رتبه‌بندی ریسک (risk ranking) به عنوان راهنمای شروع عمل تلقی می‌شود و فرآیند حسابرسی نیز شامل برنامه‌ریزی دقیق، شناخت از سیستم و یا وضعیت موجود بانک، ارزیابی صحیح از ریسک و کنترل، ارتباطات خوب و مستندسازی واقعی و کامل می‌باشد.

در زیر به تعدادی از اصولی که منجر به بالا بردن اثربخشی حسابرسی داخلی بانک‌ها می‌گردد، اشاره می‌شود:

کارکرد مستقل

واحد حسابرسی داخلی بانک باید مستقل از واحدهای حسابرسی شونده باشد. همچنین این واحد باید از فرآیند کنترل داخلی که به صورت روزمره اجرا می‌شود، مستقل باشد. این بدین معناست که واحد حسابرسی داخلی جایگاه مناسبی در بانک دارد و وظایف محوله را با بی‌طرفی و به گونه‌ای منصفانه انجام می‌دهد.

بیطرفی

واحد حسابرسی داخلی باید بی‌طرف باشد، یعنی در موقعیتی باشد که وظایف محوله را عاری از هرگونه تعصب و مداخله انجام دهد.

استمرار

حسابرسی داخلی در بانک باید کاری دائمی باشد. مدیریت ارشد در انجام وظایف و مسوولیت‌هایش باید کلیه معیارهای اندازه‌گیری ضروری را در نظر بگیرد به طوری که بانک به‌طور مستمر روی کار واحد حسابرسی داخلی متناسب با اندازه و ماهیت عملیاتش اتکا کند. این معیارهای اندازه‌گیری شامل فراهم نمودن منابع و استخدام نیروی انسانی شایسته برای دستیابی به اهداف آن واحد است.

صلاحیت حرفه‌ای

صلاحیت حرفه‌ای حسابرسان داخلی برای دایر ساختن صحیح حسابرسی داخلی ضروری است، زیرا این واحد باید کلیه فعالیت‌های بانک را پوشش دهد و این امر روز به روز تخصصی‌تر می‌شود. افزون بر این، فعالیت‌های جدیدی مطرح می‌شوند یا بر پیچیدگی فعالیت‌های موجود افزوده می‌شود. این موارد دلیل نیاز به داشتن حسابرسان داخلی با سطح دانش و تجربه بالا است و آنها باید به‌طور مستمر برای به روز کردن دانش فعالیت‌های بانکی و فنون حسابرسی آموزش داده شوند. علاوه بر این، در تایید صلاحیت حرفه‌ای حسابرسان داخلی باید ظرفیت آنها را در جمع‌آوری اطلاعات و انتقال نتایج، مورد بررسی و ارزیابی قرار داد. همه این موارد بسیار با اهمیت است، زیرا واحد حسابرسی داخلی به عنوان یک مجموعه باید از شایستگی کافی برخوردار باشد تا قادر به رسیدگی کلیه حوزه‌های فعالیت بانکی باشد.

دامنه فعالیت

«هر یک از فعالیت‌ها و واحدهای بانک در دامنه فعالیت حسابرسی داخلی جای می‌گیرند.»
یاهیچ یک از فعالیت‌ها و واحدهای بانک از دامنه فعالیت واحد حسابرسی داخلی مستثنی نیستند.

رازداری

رازداری نیز به عنوان کیفیت با اهمیت در قوانین بانکی برخی کشورها ذکر شده است که برای هر حسابرس داخلی لازم است. این اصل به رعایت احتیاط و محافظت از هرگونه استفاده از اطلاعات اشاره دارد. همچنین، اصل مذکور استفاده از هر نوع اطلاعات برای منافع شخصی یا استفاده از آن در مواردی که خلاف قانون و مقررات یا برخلاف اهداف بانک باشد را ممنوع ساخته است. در واقع این الزام برای کلیه کارکنان است.

سازماندهی کار واحد حسابرسی داخلی بانک در قالب اصول مورد اشاره در نوشته پیش رو، همکاری و هماهنگی بین ناظران و حسابرسان داخلی و مستقل را تسهیل می‌کند و این موضوع منجر به موثرتر و کارآتر شدن فرآیند نظارت خواهد شد. همچنین، این هماهنگی زمانی به نظارت بهینه منتهی می‌شود که به هر بخش اجازه دهد تا روی مسئولیت‌های خود تمرکز کند، اما این امر باید مبتنی بر نشست‌های دوره‌ای ناظران و حسابرسان داخلی و مستقل باشد و به رابطه مبتنی بر اعتماد بین آنها اشاره دارد. (بهنام حسین پور، ۱۳۸۶)

به نظر می‌رسد یک واحد حسابرسی داخلی کارآمد منبع ارزشمندی از اطلاعات در خصوص کیفیت سیستم کنترل داخلی برای مدیریت بانک است (همانند ناظران بانک). برخی از صاحب‌نظران معتقدند که واحد حسابرسی داخلی که به‌نحو مناسبی سازماندهی شده باشد، نسبت به منابع اطمینان حاصل می‌کند و می‌تواند در انجام ارزیابی مستقل کنترل داخلی نقش ایفا کند. علاوه بر این، این واحد می‌تواند به سازمان در دستیابی به اهداف خود از طریق روش ارزیابی و توسعه سیستماتیک مدیریت ریسک، کنترل و حاکمیت شرکتی کمک کند. (حساس یگانه، غلام زاده لداری، ۱۳۸۷)

با توجه به توضیحات مذکور ضرورت انجام این تحقیق در ایران به منظور بررسی اثربخشی حسابرسی داخلی در بانک‌های ایران احساس می‌شود تا با اتکا بر نتایج این تحقیق مسئولین ذی‌ربط بتوانند به اثر بخشی حسابرسی داخلی بانک‌های کشور پی برده و تمهیدات لازم را در جهت اثربخش‌تر کردن حسابرسی داخلی بانک‌های کشور به کار گیرند.

۱-۴ اهداف تحقیق و نتایج مورد استفاده بعد از انجام تحقیق

اهداف اساسی تحقیق را می‌توان به صورت زیر بیان نمود:

۱. بررسی میزان شناخت مدیران نسبت به نقش و اهمیت حسابرسی داخلی در بانک‌ها.
۲. بررسی وجود پشتوانه اجرایی کافی برای پیگیری گزارش‌های حسابرسی در حسابرسی داخلی بانک‌های کشور.

۳. بررسی به روز بودن روش‌های مورد رسیدگی در حسابرسی داخلی بانک‌های کشور.
 ۴. بررسی برخوردار بودن حساب‌برسان داخلی از مهارت کافی در انجام وظایف خود در جهت اثربخشی حسابرسی داخلی.
 ۵. بررسی استقلال و بی‌طرفی حساب‌برسان داخلی در بانک‌ها.
 ۶. روشن بودن هدف‌های حسابرسی داخلی و همسو بودن آن با هدف‌های بانک.
 ۷. بررسی مناسب بودن جایگاه ساختاری حسابرسی داخلی در بانک‌ها.
- نتایج مورد استفاده این تحقیق دارای کاربردهای متفاوتی است و کاربردهای اصلی آن به شرح زیر می‌باشد:

۱. دستیابی به نقاط ضعف حسابرسی داخلی در بانک‌های ایران
۲. ارائه پیشنهادهایی به بانک‌ها جهت اثربخش‌تر کردن حسابرسی داخلی

۵-۱ فرضیه‌های تحقیق

با توجه به محورهای بحث در سوالات تحقیق، فرضیات در یک فرضیه اصلی و هفت فرضیه فرعی خلاصه شده و به صورت زیر ارائه می‌شود:

فرضیه اصلی: حسابرسی داخلی در بانک‌های ایران اثربخش نمی‌باشد.

فرضیه‌های فرعی:

- ۱: حسابرسی داخلی در بانک‌های ایران از جایگاه ساختاری مناسبی که منجر به اثربخشی شود، برخوردار نیست.
- ۲: حسابرسی داخلی در بانک‌های ایران وظایف و مسوولیت‌های خود را بدون جانبداری و یا بی‌طرفی، به‌طوریکه منجر به اثربخشی شود انجام نمی‌دهد.
- ۳: هدف‌های حسابرسی داخلی در بانک‌های ایران به روشنی به‌نحوی که منجر به اثر بخشی شود، تعریف نشده است.
- ۴: در بانک‌های ایران، مدیران نسبت به نقش و اهمیت حسابرسی داخلی و مسوولیت‌های آن به‌نحوی که منجر به اثربخشی حسابرسی داخلی شود، شناخت کافی ندارند.
- ۵: در سیستم بانکی، پشتوانه اجرایی برای پیگیری گزارش‌های حسابرسی جهت اثربخشی آن وجود ندارد.
- ۶: حساب‌برسان داخلی از مهارت کافی در انجام وظایف خود در جهت اثربخشی حسابرسی داخلی برخوردار نیستند.
- ۷: حسابرسی داخلی بانک‌های ایران به دلیل به‌روز نبودن روش‌های رسیدگی، اثربخش نمی‌باشد.

۱-۶ روش انجام تحقیق

در این پژوهش از دو روش تحقیق استفاده شده است: (۱) تحقیق مطالعاتی (۲) تحقیق میدانی هم‌چنین روش مورد نظر برای انجام این تحقیق روش پیمایشی است که در آن برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه کتبی که روایی و پایایی آن به تایید افراد ذی‌صلاح رسیده، استفاده شده است.

۱-۶-۱ جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه مدیران عامل، کارمندان ارشد شامل معاون و سرپرست و کسانی که در بانک‌ها امر حسابرسی داخلی را بر عهده دارند، می‌باشد. و نمونه آماری از بین این افراد در بانک‌های مختلف انتخاب خواهد شد.

۱-۶-۲ روش نمونه‌گیری

روش مورد استفاده در این تحقیق برای انتخاب نمونه نهایی، روش نمونه‌گیری تصادفی می‌باشد و در صورت لزوم از نمونه‌گیری حذفی استفاده خواهد شد. و در نهایت بانک‌هایی که دارای ویژگی‌های مورد نظر باشند به تعداد مناسب انتخاب خواهند شد.

۱-۶-۳ ابزار جمع آوری اطلاعات

روش‌های گردآوری اطلاعات به دو دسته‌اند: روش کتابخانه‌ای و روش میدانی. بخش ادبیات نظری با روش کتابخانه‌ای تکمیل و برای جمع‌آوری نظرات مدیران عامل و حساب‌برسان داخلی و کارمندان ارشد از پرسشنامه کتبی استفاده شده است. پرسشنامه مذکور در دو بخش طراحی شده است که بخش اول مربوط به اطلاعات عمومی، و بخش دوم در ارتباط با اثربخشی حسابرسی داخلی می‌باشد.

۱-۶-۷ روش آزمون فرضیات

در این تحقیق با توجه به نوع فرضیه‌ها برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شده است. روش‌های توصیفی شامل جداول، درصد فراوانی، نمودار میله‌ای و روش‌های استنباطی شامل آزمون T-Test می‌باشد.

۱-۶-۸ محدودیت‌های تحقیق

تحقیق در مورد موضوعات حسابداری در ایران به دلیل مشکلات مربوط به دستیابی اطلاعات با دشواری همراه است. با توجه به ماهیت این تحقیق از پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات استفاده شده است. نارسایی‌های ذاتی پرسشنامه به عنوان محدودیت‌های این تحقیق تلقی می‌شود؛ بنابراین